

izvirni znanstveni članek
prejeto: 1998-04-15

UDK 262.12(497.5):929 Sozomeno C.

PRIOLOG ŽIVOTOPISU PULSKOG BISKUPA CLAUDIA SOZOMENA (1583-1604)

Lovorka ČORALIĆ

Hrvatski institut za povijest, HR-10000 Zagreb, Opatička 10

IZVLEČEK

V prvem delu prispevka je prikazano delovanje puljskega škofa Claudia Sozomena (1583-1604). Poudarjeno je njegovo prizadevanje za uveljavitev reform s tridentinskega koncila, zavzemanje za zamenjavo oglejskega obreda z rimskim, dejavnost za izboljšanje izobraževanja in discipline duhovništva in zatiranje protestantov na območju puljske škofije. Posebna pozornost je posvečena Sozomenovemu sporu z reško občino in kapitolom zaradi uvajanja latinščine v liturgijo. V nadaljevanju je podan popis inventarja Sozomenovega imetja, ki je nastal v Benetkah po škofovi smrti leta 1622. V prispevku je objavljen celoten prepis inventarja.

Ključne besede: škof Claudio Sozomeno, biografija, Pula, tridentinske reforme, inventar

CONTRIBUTO ALLA BIOGRAFIA DEL VESCOVO POLESE CLAUDIO SOZOMENO (1583-1604)

SINTESI

Nella prima parte della ricerca viene trattata l'opera del vescovo di Pola Claudio Sozomeno (1583-1604). Si sottolinea soprattutto la sua attività tesa alla realizzazione delle riforme accolte al Concilio di Trento, alla sostituzione del rito aquileiese con quello romano, al miglioramento dell'istruzione e della disciplina del clero e alla persecuzione dei protestanti nel territorio della diocesi di Pola. Particolare attenzione viene data alla polemica con il comune e il capitolo di Fiume in relazione all'introduzione del latino nella liturgia. In seguito viene fornito l'inventario dei possedimenti del vescovo, stilato a Venezia nel 1622. Nello studio viene pubblicata la copia integrale dell'inventario.

Parole chiave: vescovo Claudio Sozomeno, biografia, riforme tridentine, inventario

U prethodnom sam radu prikazala životni put i djelovanje pulskog biskupa Altobella Averoldija (1497-1531) te u prilogu rada objavila prijepis njegove oporuke (Čoralić, 1996, 349-354). Rodom iz Brescie, Averoldi je pulskim biskupom imenovan 1497. godine, ali

je tijekom obnašanja biskupske dužnosti najveći dio vremena proveo izvan svoga sjedišta obavljajući raznovrsne diplomatske dužnosti u službi Svete Stolicе. Stoga je njegovo djelovanje na mjestu pulskog biskupa, iako vremenski dugotrajno, ostavilo malo traga u povijesti

Pule. Za razliku od Averoldija, biskup o kojemu će u ovome prilogu biti riječ svojim je djelovanjem i stalnom nazočnošću u svojoj biskupiji ostavio mnogo više konkretnih tragova, te su o njegovu razdoblju izvorni podaci i svjedočanstva brojniji i sadržajniji.

Claudio Sozomeno rođen je u plemićkoj obitelji na Cipru, odakle mu je obitelj pod osmanlijskim naletima bila prisiljena pobjeći. S naslovom ciparskog poddžakona 7. veljače 1583. godine imenovan je biskupom Pule namjesto preminulog biskupa Mateja Barbabiance (1567-1582). Već na samom početku Sozomenova biskupovanja, čini se upravo na njegov poticaj, dovedena je u Pulu manja skupina Ciprana iz Nikozije kojima je podijeljena zemlja u Valturskom polju, konradi Maderno, u Turtianu, Magranu, Ševama i Campanošu. Kako su se rečeni doseljenici smatrali unijatima, odlukom pape Grgura XIII. u Puli im je na korištenje dodijeljena tada napuštena katolička crkva Sv. Nikole. U skladu s time, već se 1588. godine u Puli osniva grčko-istočna crkva, podložna filadelfijskom patrijarhu, koju katolička crkva smatra sjedinjenom. Neke od doseljenih ciparskih obitelji s vremenom su u potpunosti prihvatile katoličku vjeru, dok su crkvu Sv. Nikole kasnije preuzeli pravoslavni dosljaci iz Crne Gore, nastanjeni u nedalekom Peroju (Kandler, 1983, 25; Bertoša, 1986, 1/68; Grah, 1987, 27-31).

Kao pulski biskup Sozomeno je već na samom početku pokazao odlučan nastup u namjeri da na svom području u cijelosti provede reforme obnove zaključene na Tridentskom koncilu. Slijedeći odredbe pape Grgura XIII., ukinuo je jedan od deset kanonikata u Puli te njihove prihode dodijelio uredu crkvene inkvizicije za Istru koja je upravo tada svoje sjedište iz Izole bila premjestila u Koper. Godine 1586. ukinuo je stari akvilejski obred, koji je do tada bio vrijedio na ovom području, i namjesto njega uveo rimski. Odluka je dopunjena 1596. godine kada je određeno da sve katedrale Akvilejske provincije nadalje upotrebljavaju rimski brevijar i ritual. Kao gorljivi protivnik protestantskog nauka, Sozomeno je djelovao u skladu s odlukama Tridenta putem kojih je nastojao poboljšati pastoralni rad, uvesti čvršću disciplinu u redove svjetovnog svećenstva i redovništva, te osnivanjem škola i sjemeništa poboljšati prilično lošu naobrazbu klera. Problem nedostatka obrazovanih svećenika, ali i opće zaostalosti žitelja dijeceze, nastojao je otkloniti dovođenjem obrazovanih svećenika i učitelja u Pulu, Labin, Barban i u druga mjesta unutar dijeceze. U tom je cilju pokušao obnoviti rad sjemeništa koje je djelovalo u vrijeme biskupa Barbabiance, ali je taj pokušaj propao, ponajviše zbog financijske oskudice. Godine 1598. Sozo-

meno je u Labinu održao sinodu za pulsku dijecezu. Sinodu je pokušao održati i dvije godine kasnije, ali je zbog ratnih opasnosti i nemogućnosti kretanja čitavim područjem dijeceze (uskočka opasnost) odustao od sazivanja (Kandler 1883, 26; Bertoša 1986, II/278; Pavat, 1960, 93-95, 140-141, 276).

Najbolje svjedočanstvo o Sozomenovu djelovanju, ali i o općim prilikama na području pulske dijeceze, sadržano je u pet biskupovih izvještaja (relacija) Svetoj Stolicu, napisanih između 1592. i 1604. godine.¹ U izvještajima se ukazuje na povijesni i crkveni razvoj Pule i pulskog područja, na granice dijeceze, tragove rimske civilizacije, demografsko stanje, probleme zbog malaričnog zraka i vlage, kao i na proces doseljavanja i smještaja grčkih obitelji iz Cipra, Kandije, Nauplije i Malvazije. Posebno su dragocjeni podaci o stanju klera i crkvenih ustanova (crkava, samostana, hospitala, bratovština) na pulskom području te o pojavi protestantske hereze koja, kako Sozomeno ističe, nije ostavila bitnijeg traga osim što su je, pod utjecajem Vergerijeva učenja, prihvatili neki pojedinci u Vodnjanu. Sozomeno kao poseban problem dijeceze ističe nedostatak sjemeništa, ali i obrazovanih svećenika i crkvenih knjiga, napose u župama u kojima se glagolja i miši na staroslavenskom jeziku. Govoreći o župama pulske dijeceze na austrijskom državnom području, navodi se da su većim dijelom glagoljaške.

Tijekom svog dvadesetdvogodišnjeg biskupovanja Sozomeno je najviše ostao zapamćen po sukobu s riječkim Kaptolom. Spor je izbio u vrijeme zategnutih političkih odnosa između Austrije i Mletaka kada uslijed uskočke krize Rijeka trpi mletačku gospodarsku blokadu.² Političko se neprijateljstvo prenosilo i na crkveno područje, napose stoga što su grad Rijeka, zajedno s mjestima Mošćenice, Veprinac, Lovran i Kastav, potpadali pod jurisdikciju pulskog biskupa. Sukob je kulminirao 1593. godine kada je Sozomeno zabranio tamošnjem Kaptolu obavljanje crkvene liturgije "in lingua illirica", što je dovelo do otpora gradske uprave, ali i crkvenih vlasti Rijeke. Otpor je izazvala i Sozomenova netaktilna odluka kojom je riječkoj obitelji Dorić oduzeo patronatsko pravo nad crkvom Sv. Luke na Kozali i podijelio ga bratu Corneliju. Jednako je tako odbio potvrditi dva svećenika na njihovim položajima iako ih je prethodno riječka Općina već bila izabrala. Najveći je otpor u Rijeci ipak izazvala zabrana služenja bogoslužja na hrvatskom jeziku. Ukidajući domaći jezik u bogoslužju, Sozomeno je smatrao da će pospješiti zatiranje protestantskog pokreta koji je zahvatio i dijelove

1 Sadržaj izvješća opširno je iznio Grah, 1987.

2 Početkom 1593. mletačka je pomorica opustošila riječku okolicu. Riječani su tada poslali u Graz poslanstvo koje je od nadvojvode Ernesta zatražilo pomoć za obranu grada. Kako se neprijateljstvo prema Mlečanima svakim danom povećavalo, riječko je vijeće 14.1.1594. zaključilo da se nijedan mletački podanik ne može primiti u građanstvo Rijeke, jer "su oni Riječanima najgori neprijatelji" (Štefanić, 1955, 405).

njegove dijeceze. Utjecaji protestantizma tada su napose primijećeni u Vodnjanu gdje Sozomenova djelatnost nije naišla na dobar odjek, te je jednom prilikom biskupa fizički napao neki gorljivi sljedbenik Lutherova nauka. Zapisnik Općinskog vijeća od 21. travnja 1593. godine kazuje da je toga dana veliko i malo vijeće sastavljeno od 34 vijećnika, a u nazočnosti kapetanova zamjenika Bernardina Barbe, pozvalo preda se riječkog arhidakona, župnika i ostale svećenike Kaptola te od njih u ime Općine zatražilo da ponovno uvedu liturgiju na "ilirskom" jeziku, koji vijećnici nazivaju materinskim jezikom ("nostra materna lingua"). Sukob je poprimio razmjere političkog, austrijsko-mletačkog neprijateljstva te je, nakon brojnih pregovora, međusobno upućenih izaslanstava i prijepiske, riješen 1594. godine kompromisnom odlukom da se na sve pomične i druge velike blagdane, kao i jedne nedjelje u mjesecu, pjevaju mise na latinskom, a u ostale dane na hrvatskom jeziku. Da se na riječkome području nastavilo glagoljati i poslije 1594. godine, svjedoči nam pismo Claudijeva brata i kasnijega pulskoga biskupa Cornelija Sozomena iz 1611. godine, upućeno riječkom arhidakonu, a u kojem se poglavar pulske crkve žali što se u riječkoj zbornoj crkvi liturgija obavlja na "ilirskom" jeziku, te pod prijetnjom crkvene kazne određuje da se bogoslužje mora obavljati isključivo na latinskom jeziku i prema rimskom obredu. Sozomenova riječka epizoda često je navođena i analizirana u talijanskoj i hrvatskoj historiografiji, te je uz taj događaj najčešće vezan spomen na njegovo biskupsko djelovanje.³

Claudio Sozomeno ostao je na položaju pulskoga biskupa do 1604. godine.⁴ Tada je, obolivši od malarije, svoje mjesto ustupio bratu Corneliju, kojega je već ranije imenovao generalnim vikarom. Nakon odlaska iz Pule, Claudio Sozomeno je proveo ostatak života u Mlecima, gdje je i umro oko 1622. godine.

U mletačkom Državnom arhivu (*Archivio di Stato di Venezia*) čuva se u fondu *Giudici di petizion* inventar dobara (pokretnina) pulskoga biskupa Claudia Sozomena. Sastavljen je nakon biskupove smrti, 6. travnja 1622. godine u Mlecima, u Sozomenovoj kući smještenoj u predjelu Castello, u četvrti sv. Marina. Inventar je sastavio Zuanne Stravacin, bilježnik mletačkoga državnog ureda "del petizion", a na zahtjev Marije, supruge mletačkoga plemića Alvisa Giustianiana, nasljednice cjelokupnih biskupovih dobara. Slijedi potom popis svih biskupovih pokretnina smještenih u više soba njegova obitavališta. Riječ je o uobičajenim predmetima namještaja i pokućstva različite vrste i namjene (stolovi, stolice, škrinje, različito posuđe i osobni pribor), odjeće

(prije svega za crkvenu uporabu) i obuće, čije nazivlje predstavlja zanimljiv izvor za poznavanje onodobnog načina odijevanja, vrsta, kvalitete i podrijetla odjeće koju je običavalo nositi mletačko plemstvo, ugledno građanstvo i predstavnici visokog klera (izrijekom se, primjerice navode svećeničke tunike, rokete, ogrtači, biskupski šeširi i dr.). U kući pulskoga biskupa zatječemo i predmete namijenjene isključivo crkvenoj liturgiji: misale, brevijare, rituale, kaleže, pobožne slike, te portret biskupa Sozomena. U drugom dijelu inventara, nastalom 29. travnja 1622. godine, sadržan je popis pisama, prijepiske i troškovnika učinjenih za biskupove potrebe. Svaki od svežnjeva rukopisa, pisama i računa posebno je numeriran. Ovdje zatječemo podatke o različitim novčanim potraživanjima, dugovima i zalozima koje je biskup imao s ovdašnjim, mahom duhovnim, osobama; knjižice s popisom zemljišnih posjeda (Poležana i Fažana) s kojih se ubire godišnji najam, kao i računske knjige ostalih prihoda i rashoda s biskupovih posjeda; te ostale, različitim namjenama određene rukopisne svežnjeve. Uz većinu rukopisa i knjižica navedene su, kako je to uobičajeno prilikom navođenja takve vrste ostavštine, početne i završne riječi teksta.

U prilogu objavljujem prijepis inventara Claudia Sozomena iz 1622. godine. Inventar se čuva u Državnom arhivu u Veneciji, fond *Giudici di petizion*. Inventari, busta 348., br. 7.

Pula potkraj XVI. st. Prikaz grada prema putopisu Gioseppea Rosaccia, *Viaggio da Venetia a Constantinopoli per mare, e per terra* (1606. god.).

Pula at the end of the 16th century as per traveller's journal of Gioseppe Rosaccio, *Viaggio da venetia a Constantinopoli per mare, e per terra* (1606).

3 O Sozomenovu sukobu s riječkom Općinom usp: Bučar, 1917, 166; Fest, 1893, 49-52; Gigante, 1918, 83-84; Kandler, 1883, 25; Kobler, 1896, 133; Kukuljević 1858; Pavat, 1960, 94-95; Pesante, 1893, 147-148; Štefanić, 1955, 405-412. Izvatke zapisnika riječkoga Vijeća o sporu sa Sozomenom objavio je Jelić, 1906, 41-6, dok. 161, 163-167.

4 Godina odstupa Claudia Sozomena nije sasvim točno utvrđena. Prema Pavatu (1960, 93-95) Sozomeno je odstupio 1605., prema Kobleru (1896, 65) 1607. godine, dok je 1604. godina zabilježena u studiji Grah (1987, 27-31).

**ASV, GIUDICI DI PETIZION, INVENTARI, b. 348, br.
7, 1622.**

Inventar pulskog biskupa Claudia Sozomena

Die 6. Aprilis 1622

Inventario de beni mobili ritrovati nella casa della già solita habitazione del quondam Illustrissimo et Reverendissimo signor Claudio Sosomeno olim vescovo di Pola posta in contra de Santa Marina fatto per me Zuanne Stravacin nodaro dell'Ufficio Illustrissimo del petizion ad istanza della clarissima signora Maria consorte del clarissimo signor Alvise Giustinian cioè herede del sudetto quondam Illustrissimo signor vescovo et ciò con il beneficio di legge et iudizio et presentia de Christoforo Ganera commissario dell'offitio predetto et prima:

In una camera che guarda sopra canal:

Una Madonna de Pietà senza soazze.

Un crosefiso.

Una lettiera de ferro dorada con doi stramazzi de lana; un pagiaizzo; un covertor de dossi coperto de panno rosso il tutto vecchio.

Un coltra di borghetto de filo e bombaso colorada con un capezzal de lana; un paro de linzioli de tella vecchi rotti et un cielo de tella rossa.

Un tavolin de noghera con doi cassele intagiado.

Carieghe da pozzo de noghera de moltolina vecchie numero tre.

Un forcier da campo negro con l'infrascritte robbe et prima doi cusini de velludo verdi vecchi.

Quadretti de devotion diversi numero quattro.

Un quadretto de paese con sue soazze d'ebano.

Un specchio de vero depento vecchio.

Doi capelli con il suo cordolin verde da vescovo vecchi.

Un paro de braghesse d'ormesin roan rigado usade.

Una vestina de damascetto roan e negro vecchia rotta senza maneghe.

Una coperta da letto de zambeloto paonazzo a marizo con sue franze.

Un sagioto de damascheto arzentin fodra de taffeta vecchio.

Doi mocette da vescovo cioè una de tria paonazzo fodra d'ormesin cremesin et l'altra de stameto con sue striche d'ormesin.

Un ferrariol de manto de spagna vecchio.

Un'altro de mocagiario sive grogan de signoria.

Un'altro de mocagiario con sue viste d'ormesin negro.

Un'altro de baracan negro vecchio.

Una posta de rede de seda vecchia rotta.

Una sottana de sagieta paonazza con sue viste d'ormesin rosso.

Un'altra sottana de sugieta paonazza similmenete con sue viste d'ormesin rosso.

Una meza vesta de sarzeta paonazza vecchia.

Un ferrarol de sagia negro con suo bavaro de veludo rizzo.

Una cappa pontifical de sagieta paonazza guarnida d'ormesin con suo capuzzo rosso.

Un'altro forcier da campo.

Doi tonicele d'ormesin bianco vecchie.

Un camiso con sua pezza bianco et cordon.

Un faciol lavorato con punte a rede dai cappi.

Un cadin con suo boccal inarzentado.

Doi boccali et una saliera de latesin.

Doi rochetti de cambra in una intimella.

Un'altro rochetto similmente de cambra in una intimella.

Una busta negra ed corteli numero 9 con suoi maneghi d'azzul.

Un cussin de cuoro d'oro vecchio.

Camise da homio de tella ordinaria numero quindici vecchie.

Un tavolier.

Una vazina con diversi cortelli de ferro.

Una coperta de tavolin de seda colorada.

Un faciol de seda e d'oro con suoi merli d'argento e d'oro dai cappi.

Una coperta da messal d'ormesin cremesin vecchia.

Un'altra simile d'ormesin paonazzo con sue franze de seda simile.

Doi messali cioè un grando et l'altro piccolo.

In una camera ditta de mezzo:

Carieghe da pozo de moltolina vecchie numero 12.

Un scagno senza pozo de veludo capello vecchio.

Un pezzo de panno verde per una tavola.

Una muda de zambeloti a marizo paonazzi scuri de cuma...

Una coverta da tavola de fillo colorada vecchia.

Un'altra simile.

Una muda de raseti de fillo da seda da camera vecchi zalli o turchin.

Una tavola de noghera tonda intagiada.

Una muda de cuori d'oro da portego vecchi de ziro de ... 36 in circa.

Una romana de gambetti coperta de canevazza de seda negra usada.

Un letto de piuna con un pagiaizzo.

Un pavio de rassa rossa.

Tre quadri de devotion vecchi.

Una stagnada de rame; un lavezo; un tre pie de ferro.

Un refrescadoretto de rame.

Tre quadreti piccoli con sue soaze de bano de devotion.

In un forcieret bollado:

Quadri quadretti de devotion, doi de qualli con sue soaze de bano et doi de legno.

Una coperta da letto de scrui strazata.

Un pezzo de tella todesca de brachia 6 in circa.

Un zipon d'ormesin rigado roan e negro con sue maneghe de damaschetto dell'istesso collar.

Un cavezzo de rassa negra de brachia 6 in circa.

Un sagioto de sagia negra con sue meneghe.

Una vesta sive pretina de zambelotto a marizo senza maneghe.

Una romana de felpa coperta d'ormesin over terzanela negra.

Una fodra de romana de dossi vecchia.

Una vesta de panno negro forestier.

Un tabarin senza collar da cavalcar de baracan fodra de ferrandina negra.

Un capuzzo de baracan da cavalcar guarnido de romanete con la sua vesta simile compagna.

In un'altro forcier da campo bollado:

Una scatola tonda con doi stolle da prete cioè una de brocadelo et l'altra de velludo; un specchio da sed.

Una vazina con tre corteli col manego d'avolio.

Una tazza de rame de sabion.

Una borsa de calese: tovaglioli numero 28, de più sorte usati, mantili da tavola numero sei vecchi.

Lenzuoli grossi da servitù para numero tre - 3 Facioli da man numero 4

Un comesso de fustagno bianco.

Una coperta da letto de bottana bianca.

In una cassela za meza:

Una meza d'avarseta da fantelina.

Un mantiletto e tavaglioli grossi numero tre con sei brazze de vero dentro.

Una casseta d'albeo depenta bollada dentro la qual una ombrela, una pistola et un terzaniol.

Una pistola d'arzon piccola. Una fiaschetta lavorada d'avolio.

Alcuni de libri e stampa.

Sachetti de tella numero tre con scritture dentro.

Una scatola tonda con alcune lettere dentro.

In un forcier piccolo:

Una posta de rede de seda negra.

Un capello de felpa negro.

Un fassetto de libretti scritti a pena.

Un par de braghese bianche.

Un sachetun bianco con alcune lettere.

Una intimella con alcune bisinele di pocco valor.

Un fazzoletto con diversi fazzoletini da calese in tutto numero 12

Una saliera de rame bianco arzentada.

Doi candelieri de peltre.

Facioli da man de più sorte numero tredese.

Bavaroli numero doi. Tre scatolete depente rosse con alcune bisinele de pocco valor.

Diverse strazete e bisinele de pocco valor.

In una scatola tre cortelli, 3 cuchiar et un piron d'ariento falso.

Doi candelieri de laton et un'altro con lume sopra.

Doi coppe de rame; un ramín de pelere con suo bacil.

Un orologio che batte da portego.

Un calda vivande de rame.

In portego:

Un quadro dorado.

Una tavola de noghera con sue cassale.

Una cariega da pozo de moltolina vecchia et un retrato sopra essa tavola del sudetto Illustrissimo Vescovo.

Un tavolin d'albeo con un tapedo vecchio sopra.

In caneva da basso:

Botte de vin schiaon negro numero sei, carate piene et un carratelo pieno de un bigonzo in circa.

Nell'andro botte de vin dentro numero quattro carare.

1622 adi 29. April

Segue l'inventario delle scritture et altro ritrovate nella suprascritta casa del quondam Illustrissimo et Reverendissimo vescovo di Pola in una cassa nova d'albeo, ad istanzia della sopradetta a presentia de Cristoforo Ganera commissario sopradetto.

Una coracina

Un zacco

Un mazzeto de lettere davisio par scritte dall'Illustrissimo vescovo di Pola al signor Pietro Alberghini di contar dinari per suo conto, et altro in tutto numero nove signate numero 1

Un conteselo per il qual par che il signor Domenico Pessi vadi debitor all'Illustrissimo signor vescovo da Pola r. 116 in circa signato numero 2

Alcune lettere et conti par scritti dell'Illustrissimo vescovo dal signor Andrea Umilini signate numero 3

Un mazzeto de receveri fatti dal signor Alvise Giustinian al sopradetto signor vescovo signati numero 4

Un conto par fatto da pre Pasqualin Massereti pievan de Santa Maria Nova per il qual par che vadi debitor a Monsignor Illustrissimo Vescovo lire 24,7 per altre tanti segni per suo conto signato numero 5

Un libretto intitolato libretto de terrattici di Polesana e decima de Fasana qual principia terrattici in Pola et finisce per suor Maria Madalena signato numero 6

Un altro libretto intitolato memorial di quello che riseuote annualmente il vescovo di Puofa signato numero 7

Un altro coperto de carton intitolato giornal di me Claudio Vescovo di Pola qual comincia a di primo ottobre 1618 in Dignano et finisce presente Pasqualin Pensi signato numero 8

Un altro coperto de carton in quarto comincia In Dei 1618 nomine Amen libretto ove si ritrovano tutte le entrate et finisce la naschera piena de legne da spartir signato numero 9

Un processeto fermato all'ufficio dell'essaminator comincia Illustrissimi signori governadori d'esaminar et finisce Antonio Erculano esaminator signato numero 10

Una sentenza sive istanza confessional per il qual par che l'Illustrissimo Vescovo confessi levar nelle mani de nuovo de ragion della signora Giulia da Canal per il qual si obbliga di tenerla et allimentarla in casa sua sino che viverà come nelli atti de Don Andrea dei Priuli Nodaro di Venezia sotto di 27 Dicembre 1606, signato numero 10

Un receiver de ducati 50 fatto dal signor Gregorio ... al reverendo piovàn de Santa Maria Nova per nome del signor Vescovo da Pola signato numero 11

Un altro receiver de mistro Francesco de Bernardin proto della procura de sopra de lire 300 de quali receiveri dall'Illustrissimo Vescovo per conto del suo altare in s. Lorenzo signato numero 12

Un scritto de ducati 400 da lire 6,4 per ducato per il qual par che vadi debitor misier Andrea Umilini all'Illustrissimo Vescovo da Pola fatto sotto di 2 Zener 1615

in Venezia sotto presenza da doi testimonii signato numero 13

Un mazzetto de diversi receiveri signato numero 14

Un altro simile de receiveri et scritture di pocco momento signate numero 15

Un scritto par fatto di nomine de misier Anzolo Umilini per nome de misier Andrea suo padre per il qual si chiama debitor dell'Illustrissimo Vescovo de ducati 25 all'anno fatto sotto di 17 gennaro 1621 signato numero 16

Et hic est finis suprascripti inventarii.

A CONTRIBUTION TO THE BIOGRAPHY OF CLAUDIO SOZOMENO (1583-1604), THE BISHOP OF PULA

Lovorka ČORALIĆ

The Croatian Institute of History, HR-10000 Zagreb, Opatička 10

SUMMARY

The first part of the contribution presents the work of Claudio Sozomeno, the Bishop of Pula. It describes the efforts to carry out the reform of Trident council, his insistence on replacing the Aquilean ritual with the Roman one, taking measures to improve the discipline and education of the clergy and prosecuting the protestant followers in the area of the Pula diocese.

The contents of Bishop Sozomen's five pieces of work to the Holy Seat are considered as a document of great importance not only presenting a study on the history of the Church but also on general history of the area of the Pula diocese in the period of the late 1500 to the early 1600.

Special attention is paid to Sozomen's conflict with the community and capital of Reka due to the introduction of Latin in liturgy. Further on, there is a presentation of the contents of inventory of his belongings which was made in Venice after his death in 1622. The whole copy of the inventaray is published.

Key words: Claudio Sozomeno, Pula, Venetian Republic

LITERATURA

Bertoša, M. (1986): Mletačka Istra u XVI. i XVII. stoljeću, I-II. Pula, Istarske naklade.

Bučar, F. (1917): Reformacija među Hrvatima u Istri. Vjesnik Kraljevskog hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga zemaljskog arhiva, XIX. Zagreb, 169-186.

Čoralić, L. (1996): Prilog životopisu pulskog biskupa Altobella Averoldija (oko 1468.-1531.). Annales, 8/96. Series historia et sociologia, 3. Koper, 349-354.

Eubel, C. (1810): Hierarchia catholica medii aevi, III. Monasterii.

Fest, A. (1893): Fiume zur Zeit der Uskokten Wirren. Trieste-Fiume.

Gigante, S. (1918): Fiume nel secolo XVI. Bulletino della Deputazione Fiumana di storia patria, IV. Fiume.

Grah, I. (1987): Izvještaji pulskih biskupa Svetoj Stolici

(1592-1802). Croatica christiana periodica, XI, 20, Zagreb, 26-68.

Jelić, L. (1906): Fontes historici liturgiae glagolito-romanae a XIII ad XIX saeculum. Vegla.

Kandler, P. (1883): Fasti sacri e profani della chiesa episcopali di Parenzo e Pola. Parenzo.

Kobler, G. (1896): Memorie per la storia della liburnica città di Fiume, I. Fiume.

Kukuljević, I. (1858): Jezik slavenski u sbornoj crkvi grada Rieke. Narodne novine, XXIV, 23. Zagreb, 1-2.

Kukuljević, I. (1858): La lingua slava nella chiesa collegiata di Fiume. Eco di Fiume, I, 95. Fiume, 1-2.

Pavat, M. (1960): La riforma Tridentina del clero a Parenzo e Pola. Roma.

Pesante, G. (1893): La liturgia slava col particolare riflesso all'Istria. Parenzo.

Štefanić, V. (1955): Glagoljica u Rijeci. Zbornik Rijeka, Zagreb, 393-434.